

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

***Анотація.** Проведено ретроспективний аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за 2014 р. та 2019 р. й надано оцінку їх стану. Запропоновано заходи щодо покращення стану недержавних пенсійних фондів.*

Ключові слова: недержавний пенсійний фонд; пенсійне забезпечення; пенсійні виплати; фонд.

RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE MAIN INDICATORS OF NON-STATE PENSION FUNDS IN UKRAINE

***Abstract.** A retrospective analysis of the main indicators of non-state pension funds in Ukraine for 2014 and 2019 was conducted and an assessment of their condition was provided. Measures to improve the condition of private pension funds have been proposed.*

Keywords: private pension fund; pension provision; pension payments; stock.

Актуалізація питання проведення ретроспективного аналізу основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів пов'язана з багаторічним досвідом функціонування ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні починаючи з 2004 року, коли набрав чинності Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», який визначив правові, економічні та організаційні засади недержавного пенсійного забезпечення в Україні та врегулював правовідносини, пов'язані з цим видом діяльності [1].

У сучасних умовах одним із найважливіших завдань, що потребує уваги у соціальній сфері є організація пенсійного забезпечення. Адже в Україні популярність недержавних пенсійних програм є недостатньою, що передусім зумовлено не високим рівнем довіри громадян до банків та інших установ фінансово-кредитної сфери, низьким рівнем фінансової спроможності населення, що впливає на здатність здійснення додаткових витрат на потреби пенсійного забезпечення, обмеженістю вибору фінансових інструментів для ефективного інвестування активів недержавних пенсійних фондів, низьким рівнем фінансової грамотності людей та недостатність роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення [2].

З огляду на це важливого значення набуває проведення аналізу стану недержавних пенсійних фондів (далі – НПФ), які представляють собою фінансові установи нового типу. Основним принципом роботи таких фондів є добровільна участь громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень. Головною метою функціонування цієї установи є забезпечення додатковим доходом учасників фонду після їх виходу на пенсію, адже рівень державного пенсійного забезпечення є недостатнім [3].

Проведено ретроспективний аналіз на основі дослідження основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні за 2014 р. та 2019 р., результати висвітлено в табл. 1.

З табл. 1 видно, що загальна кількість учасників НПФ станом на 31.12.2014 складає 833,7 тис. осіб, проте у 2019 р. даний показник збільшився на 4,91 % порівняно з 2014 р. та склав 874,6 тис. осіб. Станом на 31.12.2019 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 77,1 тис. шт. пенсійних контрактів, що менше на 39,93 % (22 тис. шт.), ніж у 2014 році.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на		Темп приросту (%) станом на 31.12.2019 / станом на 31.12.2014
	31.12.2014	31.12.2019	
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	55,1	77,1	39,93
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	833,7	874,6	4,91
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	2469,2	3143,3	27,3
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	1808,2	2160,8	19,5
у тому числі:			
- від фізичних осіб	71,4	222,7	211,9
- від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0
- від юридичних осіб	1736,1	1937,30	11,59
Пенсійні виплати, млн. грн.	421,4	947,4	124,82
Кількість учасників, що отримали/ отримують пенсійні виплати, тис. осіб	75,6	83,9	10,98
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	1266	2200	73,78
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	1095	1810,9	65,38
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	171	389,1	127,54

Джерело: побудовано авторами за даними [4]

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 31.12.2019 р. становила 3143,30 млн. грн., що на 27,30 %, або на 674,1 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року. Загальний розмір пенсійних внесків на кінець 2014 р. склав 2469,2 млн. грн., а у 2019 р. присутня тенденція зростання до 3143,30 млн. грн. Структура цих внесків станом на 31.12.2014 має наступний вигляд: з вкладниками – фізичними особами – 71,4 млн. грн.; з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,2 млн. грн.; з вкладниками – юридичними особами – 1736,1 тис. шт. Щодо 2019 року, то спостерігається значне збільшення величини пенсійних внесків з боку фізичних осіб (222,7 млн. грн.) та від юридичних осіб (1937,30 млн. грн.). Такі зміни свідчать про те, що підприємства здійснюють пенсійне забезпечення своїх працівників через здійснення періодичних виплат пенсійних внесків, що характеризується як позитивна риса їх функціонування.

Порівнявши 2014 р. та 2019 р. можна стверджувати, що величина пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) на кінець 2019 р. зросла більше, ніж у два рази, а саме з 421,4 млн. грн. до 947,4 млн. грн. Передусім такі зміни відбулися за рахунок збільшення величин одноразових пенсійних виплат (на 55%) та пенсійних виплат на визначений строк (на 859 %), що графічно представлено на рис. 1.

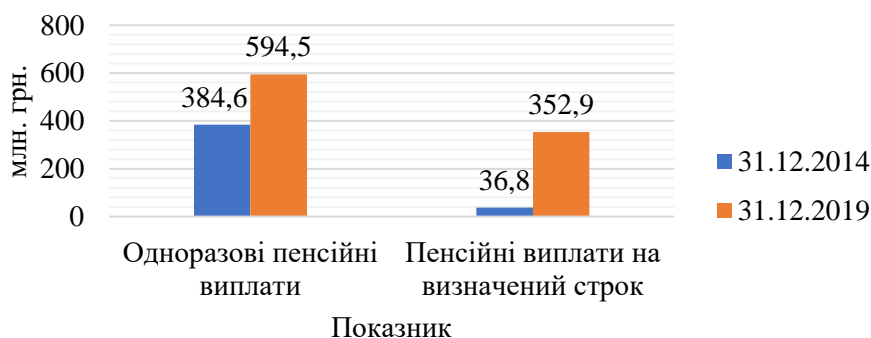

Рис.1. Пенсійні виплати 2014 р. та 2019 р. (побудовано авторами за даними [4])

Сума інвестиційного доходу також має тенденцію до зростання в аналізованому періоді. Так, у 2019 році вона склала 2200 млн. грн., що більше на 73,78 % у порівнянні з 2014 роком.

Прибуток від інвестування активів недержавних пенсійних фондів у 2019 році дорівнює 1810,9 млн. грн., що на 65,38 % більше порівняно з 2014 роком.

Таким чином, в результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що значення аналізованих показників хоч і не супроводжуються суттєвими якісними змінами у сфері пенсійного забезпечення населення, проте є свідченням того, що в Україні відбувається поступовий розвиток цього сегменту. Для того, щоб прискорити цей процес, необхідно здійснити заходи, що мають безпосередній вплив на ефективність подальшого реформування сфери пенсійного забезпечення. Насамперед через проведення активнішої інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо видів та переваг недержавного пенсійного забезпечення, а також за допомогою створення додаткових стимулів для працівників та роботодавців до участі у недержавних пенсійних програмах. Проте вагомий вплив на розвиток НПФ в Україні має розвиток фінансового ринку та зростання доходів населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV (у ред. закону від 04.11.2018 р. № 2581-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text> (дата звернення: 27.12.2020).

2. Хлибова Т. О., Черненко К. П. Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні. *Молодий вчений*. 2017. № 7 (47). С. 486–490.

3. Федина В. В. Недержавні пенсійні фонди як суб'єкти накопичувальної складової системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. *Концептуальні засади менеджменту та фінансів в умовах глобальної нестабільності*: матеріали VI міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальні проблеми менеджменту та фінансів в сучасних глобалізаційних процесах» (м. Ірпінь, 14 бер. 2019 р.). Ірпінь, 2019. С. 259–262.

4. Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-nederzhavnoho-pensiinoho-zabezpechennia-Ukrainy.html> (дата звернення: 22.12.2020).

Ачкасова Світлана Анатоліївна, к. е. н., доцент, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, м. Харків, e-mail: svet_achk@meta.ua.

Захарова Юлія Сергіївна, студентка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти фінансового факультету, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, e-mail: yulia24123@gmail.com.

Achkasova Svetlana A. – Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of Banking and Financial Services, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, e-mail: svet_achk@meta.ua.

Zakharova Julia S. – 1st year student of the second (master's) level of higher education of the Faculty of Finance, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, e-mail: yulia24123@gmail.com.